

Dr. Csákány Csilla
muzikológus, egyetemi adjunktus
szakmai portfólió: publikációk

Figura bufonului în câmpul muzical al modernismului. Ipostaze valorice [A bohóc alakja a zenei modernizmus esztétikai erőterében. Értékstátuszok].

Editura Presa Universitară Clujeană, Editura
Universității din Oradea, 2017, ISBN 978-606-10-1903-8

CUPRINS

Prefață	5
Introducere	9
1. Bufonul ca expresie particulară a climatului afectiv în perioada modernismului	11
1.1. Modernismul muzical și spiritul timpului (Zeitgeist): aspecte istorico-geografice, socio-estetice și fenomenologice în configurarea toposului bufonului	12
1.2. Bufonul din perspectivă fenomenologică	26
1.2.1. O privire retrospectivă	28
1.2.2. Bufonul modernismului	29
2. Configurarea istorico-estică a figurii bufonului din perspectivă axiologică	37
2.1. Ambiguitatea axială a valorii comicului	37
2.2. Abordări teoretice privind comicul în muzică	40
2.3. Implicațiile muzicale ale comicului pe parcursul istoriei culturii	42
2.4. Reflecții asupra investigațiilor interdisciplinare privind comicul și râsul. Accepțiuni filosofice, psihologice și sociologice	52
2.5. Diversificarea estetică a valorii de comic	56
2.6. Configurări muzicale ale comicului	64
2.7. Grotescul ca topos al manifestării bufonului	70
3. Tipologiile bufonului	75
3.1. Tipologii tradiționale	75
3.1.1. Figuri din <i>commedia dell'arte</i>	75
3.1.2. Bufonii din lumea circului	82
3.1.3. Corelația bufon-nebun	85
3.2. O interpretare tipologică din perspectiva artei modernismului	91

Prefață

De vorbă într-un interviu imaginar cu presupusul cititor

Oh, nevinovate cititor, care răsfoiești cu o supărătoare indiferență paginile imbibate în lacrimile amarnice ale destăinuirii unor condiții umane înduplecate, te întreb cu sentimentul dojenirii, ai trăit vreodată ascultând strigătele disperate ale lui Rigoletto, clovnul curții care, dându-și seama de adeninearea și dezonarea fiicei sale, Gilda, de către stăpânul său duce, – iese din rolul său de cabotin și strigă slujitorilor care au tlicuit răpirea Gildei: „asasini!, asasini!?, strigându-lui reverberând până la urechile ducelui. Reții momentul tragic-amarnic al operei? Da sau nu? Ori, ai putut privi fără constițământul pasional pe bietul Petrușka, trupul lui neînsoțit azvârlit în piața târgului de către bădăranul Maur, rivalul lui brut în dragoste față de balerina trupe de marionete ale tainicului vrăjitor al iarmarocului? Da sau nu? Și ai urmărit, măcar în treacăt, schimbul esenței caracterului și virtuții cabotinelui Thomas Beckett care, din moful de neclintit al lui Henrik al II-lea, va fi numit prin lege arhiepiscopul jînutului, devenind astfel adversar, de la egal la egal, al regelui, și care suportă mai bine moartea decât să-l batjocorească pe Dumnezeu, în slujirea căruia s-a angajat trup și suflet, schimbându-și esența de cabotin cu cea de Arhiepiscop? Da sau nu? Și mă tem să mai întreb, ai auzit cumva de bietul nebun al satului care prevestește tragedia jării sale, Rusia, din opera *Boris Godunov*, sau figura jalnică a soldatului Wozzeck? Da sau nu? Și ... dar nu te mai întreb, te las să decizi singur dacă te aventurezi sau nu în lectura prezentelor legende din cartea pe care o frunzești, oh, nevinovate cititor...

Dacă îți dai un semn de aprobare asupra intenției la lectura care-ți va înfățișa destinul amarnic al bufonului tuturor timpurilor, inclusiv din epoca contemporană, privită în oglinda diferitelor ramuri ale artei, atunci voi trece cu dezinvolură la inițierea ta în tainele vieții acestor eroi cu destine atât de variate, dar mai întotdeauna triste și milostive.

Ca un modest scutier, aidoma lui Vergilius, însoțitorul simbolic al lui Dante de la *Infern* prin *Purgatoriu* la porțile *Paradisului*..., te voi conduce și eu dintr-o viață de cabotin într-alta, urmând drumul lor întortocheat și plin de evenimente grotești, când cu accente comice, când tragice sau tragicomice.

Csákány Csilla

Figura bufonului în câmpul estetic muzical al modernismului Ipostaze valorice

Presa Universitară Clujeană

Gondolatok a kolozsvári zenei életről. Válogatott zenekritikák.

Partium Kiadó, 2012, ISBN 978-606-8156-31-6

TARTALOM

Gondolatok előljáróban / 7
Előszó / 9

A zenekritikáról és a zenekritikus feladatairól
Lelki vívódások tükré kortárs operák bemut
Csodálatos mandarin – jól szerkesztett össz
Kagyló vagy gyémánt / 23
Bensőséges hangulatos sugárzó Bohémélet,
Pillanatképek a Kodály Zoltán Emléknepok
Pezsgőpohár, levelepapír, bankó és kamélia
Dohnányi Ernő-élmékek / 35
A zene barátai – barátok a zene által / 39
A golyakalifa: szípközöző stílusbravúr / 43
Idegenvezetés orgonamuzsikával / 49
Vendégességben az OSZMI-ban / 50

Wilhelm Schimids orgonaestje a Farkas utca
A temetherelend keringő / 53
A zongorairodalom néhány remeke Daniel
Kalandokkal teli országos bemutató
a Kolozsvári Magyar Operában Ciro Pinsut
Két zongora párbeszéde a Mozart Fesztivál
Hatvanadik évfordulóját ünnepelte a Magyar
Glanglendó Koncezi Árpád szerzői estjén /
VIII. Modern Kolozsvár Kurtág-ösbemutat
Rossz kártyát húztam, vesztettem... / 75
A porlú járt kéjenc, vagy a csábítás nagyme
Az álarcosbál polifóniája / 81
Ruha István heggedűművészre emlékezett a
„Haydn Londonban” Kolozsvárott / 89
Händel 250 – Haydn 200 / 91
Brankovics György a Kolozsvári Magyar O
Szarota esete a komédiával / 99
Kolozsvár bonvivánját ünnepli a magyar or
Mastro Erkel gálaest Kolozsváron / 107

GONDOLATOK ELŐLJÁRÓBAN

A zenei nevelés egyik legszebb feladata elvezetni a fiatal muzsikust az ízelés spontán reakciójától az esztétikai ítélet kialakításáig. Mert véleményét nyilvánítani egy adott műalkotásról, előadásról, vagy bármely jelentősebb zenei eseményről úgy tünik, mindenki tud. Annyira tele is vagyunk ilyen vagy olyan véleménynyilvánítással, hogy kapkodhatjuk a fejünket: immáron hányadán is állunk a látottakkal-hallottakkal?

Ám a nagy ítéletmondás mögött rendszerint nem áll más, mint egy (még csak nem is) szubjektív ellenkezés (ritikában elismerés, különösen modern művek esetében) korántsem megindokolt hangzótatása.

A zenekritikához való viszonyunk, sajnos, általában hasonlít a kávéfőzés tudományához: mindenki cleve szakembernek képzelet magát benne. Hát ezért a sok rossz kávé, no meg a rossz kávéspecialista, és a sok... Hadd ne folytassuk tovább.

A szerző nemes igyekezete megszüntetni, legalább tanítványai sorában, ezt az áldatlan állapotot, a szó legizgazabb értelmében dícséretre méltó. A *Gondolatok a zenekritikáról* olyan szakember munkája, aki maga megélté a kritikairás elsajátításának minden csínját-bínját. És nem csak megélté, de sikeresen alkalmazza is zenei életünk mindennapijaiban.

Amint a költő mondja „A források szívének pohár nő, De az üvegesek sem tudják eme titkukat.” – éppúgy mi is elmondhatjuk, hogy az értékek „tövének”, pontosabban az esztétikai, erkölcsi és transzcendens értékek tövének, üzenetek nőnek fel, és ezeket az üzeneteket egy jól megdöntött és megszerkesztett kritikában fel kell fejteni. – természetesen a kíváncsi befogadó számára. Persze az üzeneteket mindig is érzelmek, esztétikai érzelmek kísérik és ezek mélységének a megértése-megértetése éppúgy feladata a kritikának, mint magának az üzenetnek az átélése, érzékvé tétele.

tett lehetővé. *A golyakalifa*, mint a kortárs magyar zeneirodalom zenés-zin-padi műveit tudatosan szorgalmazó programpolitikához tökéletesen illő alkotás, a társulat 2008-as büszkeségei közé tartozik. Az intézmény a mű előadói-apparátusához „legtehetségesebbjeit” mozgósította. Patakí Adorján alakításában Tábori Elemér neurozisos világa mind győtrőbb álmok helyszínevé válik. A szorongással, kételyekkel tele, teljes elkeseredettségében ábrázolt hős apró lelki rezdüléseit (II. felvonás, 6. kép) Patakí Adorján puha, szép hangszíneivel tette érzékletessé. Sándor Árpád (Inas) a szem tűzének és a hang sötétségének kontrasztjában mindvégig sejteti a tragédiát. Hangszíntjéteka a mély rezekes és fagott kíséretében (II. felvonás, 7. kép) félelmetesen egyedi és nagyon kifejező. Talán mind a librettónak, mind a zenének köszönhetően az Inas figurája a markánsabb. Sándor Árpád erejének tudatában vállalja feladatát. Kezében a pisztoly, akár egy mosoly: a megváltás esélyének objektuma. A görög istennő mintázata Kele Brigitta (Etelka) a kolozsvári operaszínpad Afroditéje. Sorsfordító apollónikus kvalitásait ártatlan angyali széldségbe rejte az opera egyik legerősebb személyiségének megjelenítője, a tulajdonképpeni tragikum kibombantója. „A Nyugalom Angyalát”, „a Csönd Tündérét” megformázva végül is, szerepéhez híven, majdnem fűrává, s közvetve Elemér gyilkosává változik. Hary Judit Sylvia-alakítása bizonyos pillanatokban a legélvezetesebbé válik a darabban. Az I.

Csákány Csilla

GONDOLATOK A KOLozSVÁRI ZENEI ÉLETRŐL

Válogatott zenekritikák

Az opera ma. Séta az opera stílus- és műfajtörténeti dialektikájában.
In: *Korunk*, 31. évf. 1. sz., 2020/1 (p. 36-47), 2020. (CEEOL)

XK

KORUNK

FÓRUM • KULTÚRA • TUDOMÁNY

HARMADIK FOLYAM • XX

TARTALOM

LÁNG ZSOLT • Az új opera felé
CSEHY ZOLTÁN • Mindennapi belcöntéket add meg nekünk ma. Putnok, feljegyzések régi-új operákról, 2017-2019
SZILVAY MÁTE • A szabadság operája. Philip Glass – Robert Wilson: *Einstein in the Beach*
KOLÓZSI LÁSZLÓ • Az elragadtatás érzése. Wagner és zenéjének érzéki oldala
KATONA ZS. JÓZSEF • Tosca metamorfóza. Egy drámai történet szünet és átvitelzése, avagy a pástoránybéli lenti világhírű filmszenvedély
EYED EMESE • Letétkápu. A kékszakállú herceg vára Kolozsvárt 2006 őszén
SZEP GYULA • Gondolatok a kolozsvári operajátásról
TÓTHFALUSI HAJNAL – TOMPA GÁBOR • „Minden évadban szeretnék operáztatni.” (interjú)
ORCSIK ROLAND • Szomszéd (vers)

■ HISTÓRIA
KOUDELA PÁL • Rombauer Emil, a Brassói Péteriskola első igazgatója
SZÜTS-NOVÁK RITA • Újsele János nevelési törekvései a dualizmus kori (1870–1883) Besenyőútfalu a korabeli sajtó tükrében
LORINCZI DÉNES • Sorokba zárt szerelem

■ MŰHELY
NYÍRI KRISTÓF • Az értelmes szöveglátvány összművelés a (szerző, évszám) hívatókai rendszer

■ MŰ ÉS VILÁG
ZUH DEODÁTH • Félrecsúszva. Hauser Arnold művészettudományi recepció tükrében

CSÁKÁNY CSILLA

AZ OPERA MA

Séta az opera stílus- és műfajtörténeti dialektikájában

■ Az esszé sajátos és megengedő dinamizmusával élve, jelen írást az opera kialakult műfajáról többféle szemlélet váltakozásának játéka határozza meg. Tallozva történelmi korok, esztétikai kategóriák, műremekből kiragadott zenei példák között, a gondolatmenetek, melyek saját tapasztalatok alapján, valamint a törtélen műfajszerelet hívására fogalmazódnak meg, olyan kérdések köré csoportosulnak, melyek állandónak tűnnek, újabb és újabb válaszok megfogalmazására készítetve a mindenkori operakedvelőt.

Kinek kell ma opera egyáltalán?

■ Kezdjük talán a legvitatottabb kérdéssel. Aktuálisnak tűnik, de valójában nem az. Azt gondolnánk, hogy a kortárs operák újszerű koncepcióinak sorozata okozta eredmény a mű és közönsége közötti szakadék. Érdemes elgondolkozni azonban azon, hogy miként volt ez különböző korokban. Voltak időszakok, amikor az opera minden megnyilvánulás formája az adott társadalom szociális interakcióinak része volt, ám olyannal is tudunk amikor a műfaj kizárólag elitista körökben volt fenntartva. Ha a 20. századra próbánkunk reflektálni, eszünkbe jut Várnai Péter magyarázata, miszerint ekkor megváltozott maga a zene. A *Miért szép századunk operája?* című kötet előszavában igen pontos tárgyval-

ja a zenei hang paramétereit mentén ezeket a változásokat. A dallam fogalmának átértelmezéséről – az „új dallamosság” nem engedi meg, hogy egy operaelőadás a „szép hangok ünnepe” legyen –, a ritmus az eddig megszokott szabályszerűségnek mellőzéséről, a harmóniaváltozás lényegét átalakulástól, megváltozott dramaturgiai paramétereiről beszél. A kortárs opera kortárs problémáit mutat be, többnyire olyan zenei nyelvezettel, amelyet a társ nem avatott föl kevésbé befogadhatónak ítélt meg. A zenei ízlés nevelésének híján megérteni, netán élvezni egy kortárs operát nehéz, sőt mondhatni lehetetlen vállalkozásnak tűnik. A következőmny pedig: zeneszék hallgatják a zeneszínházakat, a nagyközönség elfordul.

Mi történik akkor, ha az operaházak a jól ismert, közkezdvelt mesterműveket játsszák? Közönség érzi magát a zenehallgatók ezekhez a művekhez? Bizonyos értelemben igen, hiszen megvannak a sok évszázados auditív és vizuális fogódzók, a fulnek tetsző dallamok, a szemképrajzok jelmezek, a realitástól távoli világ, amibe könnyű belesimulni, amivel egyszerű azonosulni. Vagy talán mégsem, hiszen ezek az előadások tűnhetnek jobbára régiesnek, elavultnak, sok évtizeddel, akár évszázaddal ezelőtti ízlés-, eszmévilágot mutathatnak be, eldőlve a nagyközönség távolmaradását.

Közönség mégis van. Howard Goodall zeneszerző, zenetelvezítő- és rádióműsor-szerkesztő elvégzett egy gyors felmérést a Londoni Royal Albert Hall néhány évvel ezelőtti Tosca-bemutatója kapcsán. Hozzávetőleges számításai szerint három nap alatt több mint nyolcezer ember nézte meg az előadást.

És akkor fordítsuk meg a kérdést: miért tetszik mégis ez a műfaj? Miért szöli meg oly sok ember – rendelkezzen bár az illető zenei műveltséggel vagy sem? Talán azért, mert minden zenei műfaj közül az opera kelti a legtöbb izgalom, szenvedélyt. Egyéb műfajoktól, a szimfóniától, a hangversenyfőtől vagy a szonátától eltérően nem fókuszatosan alakult ki, hanem mondhatni robbanásszerűen jelent meg a kultúrtörténet egy meghatározott pontján mint a zenei-dramái archetipus kibontakozásának gazdag tárházát nyújtó műfaj. Egyedisége pedig még abban is rejlik, ahogyan a világhoz kapcsolódik, mégpedig úgy, hogy tükröt tart az aktuális korszak elé.

Az opera mint műfaj az első nyilvános operaház megnyitásától kezdve: tömegműfaj. Mint minden tömegműfaj, sokkal inkább a konvenciók határozzák meg, szemben azokkal, amelyek természetüknél fogva szűkebb befogadói réteget szolgáltattak meg. Nyilván többször is kényszerített ki változást a műfajkedvelők kultúrigeny, úgynevezett reformoperák szülné, melyek megváltozott kifejezőeszközök, gordülékény dramaturgia, akár teljes zenei koncepcióváltás érhető tetten. Ezek az alkotások azonban nem a várt hatást érték el, ugyanis mindkább nőtt a szakadék a mű és közönsége között. Az opera intézményesített rendszerében aktiváló mindenkori felismerése az volt tehát, hogy ahhoz, hogy valóban „tömegekkel” mozgasson meg a műfaj, szükséges van az örvénylő „cirkuszra”, az ezzel járó örülettel együtt, a hangzó és vizuális ingerek összetett, sokszínű kavalkádjára. Ezek az előadások hozzávetőlegesen azt a nézvértéget szolgáltatták meg, mint a mai tehetősebb show-műsorok, ahol énekelhetőségek alakulnak széttrá az új leple alatt. Az 1700-as években például a legnépszerűbb zeneszerzők is kifejezet-

XK

KORUNK

FÓRUM • KULTÚRA • TUDOMÁNY

OPERA

CSÁKÁNY CSILLA
CSEHY ZOLTÁN
DEMÉNY PÉTER
EGYED EMESE
GAAL GYÖRGY
HORVÁTH BALINT
KATONA ZS. JÓZSEF
KOLÓZSI LÁSZLÓ
KOUDELA PÁL
LÁNG ZSOLT
NYÍRI KRISTÓF
ORCSIK ROLAND
SIPOS JÓZSEF
SZEP GYULA
SZILVAY MÁTE
SZÜTS-NOVÁK RITA
TOMPA GÁBOR
TÓTHFALUSI HAJNAL
ZUH DEODÁTH

1

III. FOLYAM
2020.
JANUÁR

Egy bohóc Sztálin udvarában. Sosztakovics rejtett üzeneteiről.

In: Korunk III/6, ISSN: 1222-8338, 2011. (CEEOL)

CSÁKÁNY CSILLA

EGY BOHÓC SZTÁLIN UDVARÁBAN

Sosztakovics rejtett üzeneteiről

Ellentmondások

■ Sokáig úgy tudtuk, hogy Sosztakovics zenéje szovjet politikai propaganda, alkotásai a kommunista ideológia üzenetét hordozzák. Egyes tanulmányok kizárólag a zenéjét vették górcső alá, mellőzve alkotásainak multidimenziós (elkerülhetetlen társadalmi-politikai) jelentését. Úgy gondolom, hogy egyik megközelítés sem maradéktalan. Ahhoz, hogy megértsük a századforduló utáni és a 20. századi orosz művészet felleglőgét, egyfajta többszemű szemüveget áll kell kellelni ezt a komplex és differenciált világot, egyszerűsített alapvetően a művészi technika és az ideológiai tartalom kölcsönhatásában.

Történelmi, földrajzi és életkoordináták

■ Dmitrij Dmitrijevics Sosztakovics 1906. szeptember 25-én született Szentpéterváron, és 1975. augusztus 9-én halt meg Moszkvában. Az ország, amelyben élt, a Szovjetunió, 1917 novemberében „született” Szentpéterváron, és akárcsak Sosztakovics, Moszkvában „halt meg” 1991 decemberében. Az állam felemelkedését, tündökletét és bukását Sosztakovics kompozíciós karrierje tükrözi. A zeneszerzőt a rá vonatkozó szakirodalom az orosz kommunizmus felemelkedésének és bukásának „szentantijaként” is emlegetni szokta.¹

Konzervatívumai tanulmányai Sosztakovics Petrográdban végezte a cárizmus alatt. A húsz években diplomázott a Lenin által proklamált diktatúra éveiben. A sztálini terror idején két alkalom-

Mit is tesz egy jurodivj?

mal is kegyvesztetté vált (’36-ban és ’48-ban). Halálakor Leonyid Iljics Breznevnek volt a hatalom.

Sosztakovics életéről teljes képet a posztumusz közreadott visszaemlékezés, *Dmitrij Sosztakovics emlékei*² címmel megnyújtunk. A *Testamentum*. *Dmitrij Sosztakovics emlékei* címmel megnyújtunk. A *Testamentum*. *Dmitrij Sosztakovics emlékei* címmel megnyújtunk. A *Testamentum*. *Dmitrij Sosztakovics emlékei* címmel megnyújtunk. A *Testamentum*. *Dmitrij Sosztakovics emlékei* címmel megnyújtunk.

Megjelenésekor a kötetet egyértelműen szovjetellenes megnyilvánulásnak tekintik. Szólamon azon a címen támadták, hogy csaló, és tisztességtelen. Miért kellene mégis hinnünk a *Testamentum*-nak? A zeneszerző Sosztakovics egy 1986-os BBC-interjúban elismeri, hogy ha nem is min benne, de lényegét tekintve a könyv tartalma helytálló. „Tulajdonképpen érdekes könyv. Pontos. [...] Kinyitja a szemét az olvasónak, hogy lássa rülmények között élt Sosztakovics. És ez nagyon fontos.”³

Ráébredés

■ Sosztakovics egész életében rettegett. Nem lehetett soba kiszámítani zelebbi alkotásával milyen hatást vált ki a Vezir és beosztottai körébe rotációjára Sztálinnál akkor került sor, amikor a diktátor és legközelebbi sárai – Vjacszlav Molotov, Anasztaz Mikoján és Andrej Zdanov – kivívta városi lordy *Macbeth* előadásáról. A *Pravda* 1936-ban az aláírás nélkül zene helyett című cikkben így írt az operáról: „A zene nyoszörög, nyugó szög, hogy minél természetesebben fejlessen ki az egyes jeleneteket. [...] rán szerelem van széküve, mégpedig a legvilágosabb formában. [...] rálatunk – belesértve a zenét is – a szocialista realizmusra esküszik Sosztakovics műve alakításban mégis a legdurvább naturalizmus találgatja Sosztakovics operáját minden magyarázat nélkül durva és primitív bokra szedték. A zeneszerző hamarosan ráébredt arra, hogy nem k avantgárd csodagyerekek egy sajátos kifejezésmódot rejtettek el, a hokimok, a rejtett üzenetekben próbálta saját és kortársai sorsát ábrázolni ve árarc mögé kényesül rejtetni keserű mondanivalóját. Ez jelentette átít kar poklábi.

A bohóc/bolond paradigmája

■ A bohóc, illetőleg a bolond alakja „tragikusnak kétértelmű” – írja Itben megjelent tanulmányában. Tipusukat nézve ahány bohóc, annyifajta tekintetben Gringore felsorolása (15–16. század): „Holdkörös bolondok, bolcs bolondok; városi bolondok, várak és falu bolondjai; eldők, együgyű bolondok, észes bolondok; szerelmes bolondok, magány elvadult bolondok; régi, új és minden kori bolondok; barbár bolondok bolondok, nemes bolondok; értes bolondok, gonosz bolondok, kap [...] asszony bolondok és hajadon bolondok; vén bolondok és ifjú be denfajta férfit szerető bolondok; mérész, gyáva, rút és szép bolondok

és lázadó bolondok; örökségükre váró bolondok; az utcákon strázszáló bolondok; vörös, sovány, sápadt és kövér bolondok.”⁴

A bohóc/bolond és a bohócság/bolondság értelmezése, amint az különböző festményekben, drámákban, zeneművekben észlelhető, sokféle lehet. Az általuk megjelölt szimbólumrendszer egy olyan mező (toposzt) alkot, amelyben egyik magyarázza a másikat, jellemzőik kiegészítik egymást. Ezek a jellemzők nemzeteként, korszakokként, sőt iránylatokként változók, állandóan (térben és időben) alakulva, bonyolult hálózatot alkotva.

Tudjuk, hogy a bohóc/bolond életformájává választja a bohócságot/bolondságot, eszközök használya céljai elérésére, mondanivalója kifejezésére: „bár az emberek különféle érzelmeiket táplálnak egymás iránt, ezeket az együgyűket mindenki egyformán a sajátjának ismeri el, mindenképp vágyik utánuk, eteti őket, kedvez nekik, simogatja, ha valami bajuk történik, segítségükre siet, és megengedi, hogy bármit büntetlenül beszéljenek és cselekedjenek. [...] Mert hiszen a balgák szentek és sértetlenek az istenek előtt [...] Hát ahhoz, mit szölköz, hogy a királyi fenségnek is akkora gyönyörűségére vannak, hogy egyesek náruk nélkül sem ékeznék, sem kimeni- ni vagy akár egy órácskát eltölteni nem tudnak? [...] Aztán végteket hozzá a balgáknak azt a nem éppen meglepetendő képességét is, hogy csupán ők lehetnek ószinték és mondhatják meg az igazságot.”⁵

A bolond egy fokkal még a végső emberi szenvedést is meghaladja. Shakespeare *Lear királyában* Lear maga lesz a bolond, amikor szenvedése az emberi mértéken túlnő, s a Bolond figurája attól kezdve elémli a darabot. Antoine Watteau *Gilles-főnök arca és megjelenése* egyszerűre a reményt, az álmódosztást, a neveltséget és a kiszolgáltatottságot fejezi ki.

A bohóc/bolond rendszerint az ironikus tudat megtestesítője. Az örült és a gyermek pszichéjéhez hasonló, az ártatlanság megtestesítője, a melankólia jelképe: Két- értelmű beszéddel rendszerint sikerül kifigurázni a hatalmat. A szent örültek rendszerint az isteni igazság kimagyarázóinak tartották. Puskin drámájában, a *Rorisz Godunovban*, akárcsak Muszorgszkij operájában, a *Jurodivj*, a szent bolond lisen szavának ontandulán kimondója.

Szólamon Volkov rámutat, hogy Sosztakovics azért érhette túl az iszonyatos harcokat a hatalommal, mert jurodivjivnek lett titulálva. Felőllötte az orosz népi kultúrából jól ismert bohóc/típus, a szent együgyű alárcát, és így protestált az emberiség nevében.

Mit is tesz egy jurodivj? Kétértelmű viszonyt teremt a hatalom képviselői és a nagmag között. Ezt tette Sosztakovics egész élete során. Bohócsárába bújt, hogy szabadon alkothasson, élhessen. „Pszichikuma mindig úgy működött, mint egy szupererősen radar. Különösen észlelte tette, hogy Sztálin állandó figyelmének hatókörében kell élnie, s bármelyik pillanatra várhatja a csapást.”⁶ Felemle alakította életét, személyiségét, zenéjét. Szerepet játszott. Mindaz, amit elmondtak róla, csupán fikció volt. Ez a hozzáállás hazugnak minősíti? Csónának? Nyilván nem. Tü- élőnek minősíti. Zenéjében mindig észínzte volt és kompromisszumra képtelen, mű- vészetének ereje által ki tudta fejezni a totalitarizmusmal szembeni szónóját. Mind- ezt kizárólag zenei kódokban.

Kezdődjön a disputa

■ Állítólag Sosztakovics volt a Szovjetunió talán leghűségesebb zenei csemetéje. Ezt igazolandó azt is mondják, hogy az 5. *szimfónia* a szovjet ideológia kiváló példája, hiszen a szovjet munkánség és Sztálin győzelmét ábrázolja: „a szovjet emberek heroikus munkáját megénekelve Dmitrij Sosztakovics a *Dal az erdőkről* című oratórium- ban dicsőíti Sztálint, a természetátalakítás hatalmas tervének zseniális

K

KORUNK

FÓRUM • KULTÚRA • TUDOMÁNY

ANGI ISTVÁN
BÁNYAI JÁNOS
CSÁKÁNY CSILLA
CSEHNY ZOLTÁN
JOHANNA DEMERS
FAZKAS ÁRON
FODOR ATTILA
CS. GYMESI ÉVA
HORVÁTH ANDOR
KOVACS ANDRÁS
LÁNG ZSOLT
LÁSZLÓ FERENC
NÉMETH ZOLTÁN
ORCSIK ROLAND
SÁSZLÓ LÁSZLÓ
CRISTIAN TEODOR
TOMPA GÁBOR
VASS TIBOR
ZOMBOLA PÉTER

6

ZENEI KULTÚRA
TALALKULÁSAI

III. FOLYAM
2011.

A hét torony. Emlék- és elemzésmorzsák Terényi Ede kamaraszimfóniájáról In:
Hausmann Alice (szerk.): *Ami ihlet... éltet. In memoriam Terényi Ede.*
Partium Kiadó, Nagyvárad, 2021, ISBN 978-606-9673-12-6.

„AMI IHLET... ÉLTET!”
In memoriam
Terényi Ede

Partiumi Keresztény Egylet
NAGYVÁRAD, 2021

CSÁKÁNY CSILLA

A hét torony. Emlék- és elemzésmorzsák Terényi Ede kamaraszimfóniájáról

Intuíciónál alkotói koncepció

A megismerés útján a látomászerű felismerés pillanata Terényi Ede zeneszerző számára sarkalatos momentum. Sokszor mintegy rádöbben arra, hogy alkotásaiban gondolati törekvései miként öltenek testet, formát. Egy ilyen döbbenetértékű felismerésről mesélt egy interjúban, mikor a Magyar Művészeti Akadémia szellemi közösségéről kérdezték.

A magyar szellem művészeti megnyilatkozása, önmagamra ébredésem első pillanatától meghatározója volt életemnek: anyám gyönyörű énekhangjának ma is fülemben csengő zengésétől, költők, festők, zeneszerzők vezette életutam milli-önyi élményén át a lelmem legmélyén rejtőző zeném megtalálásáig. Mi sem volt természetesebb annál, mint ott lenni a lassan szárnyat bontó Magyar Művészeti Akadémia megszületésénél és mindenben segíteni, hogy a Makovecz Imre által elvett mag kicsírázzon, szárát növeszzen, leveleket, rügyeket hajtson, és végül elvetett mag kicsírázzon, szárát növeszzen, leveleket, rügyeket hajtson, és végül virágba boruljon. Nagyon hálás vagyok azért, hogy ez nekem is megadott. De mint mindig, kellett lennie egy pillanatnak, amikor – belenézve a Sors könyvébe – belelátunk a dolgok lelkébe. Ez a pillanat akkor jött el számomra, amikor egy lelkes, fiatal építész csoport egy kolozsvári antropozófus *társasági ülésen bemutatta az organikus építézet elemeit*, Makovecz Imre életművét és... a sevillai világiállításra általa tervezett, felépített magyar pavilonjának fényképeit. Új világ nyílt meg számomra: felismertem, hogy én magam is organikus zenét írok: az intuíciónál tudatos törekvés lett, alkotói koncepció. (Balázs, 2017, 54-55.)

Terényi Ede zeneművei szervesen illeszkednek egy-egy alkotói korszakba. *A Hét torony* kamaraszimfónia azon időintervallum kimagasló példája,

amely a kilencvenes években jellemezte az alkotót. Az organikus zene iránti szenvedélyének tudatos kiteljesítéseként élte meg a művet, melyet a Makovecz Imre koncepciójával való találkozás fontos eredményének tekintett. Szintén ebbe a korszakba tartozik a nyolc szimfonikus mű *Hommage à MMA* ajánlással, melyek közül a szerző fő műként említi az *Erdélyi váraok legendája* (1993) című szimfóniát Balassa Sándornak ajánlva.

Visszamenőleg megértette velem zeném korábbi belső összefüggéseit, és utat világított meg, amin haladnom kellett. Az eredmény: hihetetlen gyorsasággal írt, nagyszámú mű – számomra is meglepő – sorozata, életművem hihetetlen kiterjedésű lett. Ezt köszönöm Makovecz Imrének. Erről szól a *Hét torony* című kamaraszimfóniám hegedű szólóra és vonószekarra. A zene a sorsfordító pillanat szó szerinti rögzítése 1993 őszén (a művet Szeged város felkérésére írtam, és ott volt ősbemutatója *Ruha István és a kolozsvári kamarazenekar előadásában*). (Balázs, 2017, 55.)

A zeneszerző által említett hangfelvétel tanúsága szerint a kamaraszimfónia ősbemutatóján a Kolozsvári Román Opera kamarazenekeara játszott Petre Sârcea karmester vezényletével. Ruha István szólójátékában. Ami a mű és a partitúra keletkezéstörténethez tartozó kérdéskört illeti, elgondolkodhatunk azon, vajon miért nem a '92-es (Makovecz Imre Magyar Pavilonjának elkészülte Sevillában), sem a '93-as év (a mű ősbemutatója), hanem 2012-es év szerepel a partitúrán? Úgy tűnik, jóformán két évtizednek kellett elteltie ahhoz, hogy új erőkre kapjon a makoveczi terv továbbgondolása, valamint a mű kiadásának gondolata. Érdekes, hogy ekkortól szervezik meg az ún. Héttorony Fesztivált is, mely egy olyan koncertsorozatot hív életre, ahol Makovecz Imre életművét és annak hatását bemutató kiállításokra, szakmai beszélgetésekre invitálják közönséget, határon innen és túl egyaránt.

Tér-idő kapcsolatok, spirituális kapcsolódások

Terényi Ede a látható, tapasztalható mögötti láthatatlan, spirituális világ létét igyekezett észlelni, megérteni és megélni. Igencsak komolyan vette azt a hagyományt, amelyet már a 19. század egnéhány művésze megelőlegezett: „Jelképek erdején át víz az ember útja, / s a vendéget szemük barátiként figyeli” – írja Charles Baudelaire (1821–1867) a modern művészeti szimbolizmust elindító *Correspondances (Kapcsolatok)* című 1857-ben íródott híres misztikus versében. Terényi tudatosan figyelt a véletlenszerű, ám nem véletlen jelekre, fokozottan megkísérelt tettekre késznek lenni a sugallatok hí-

AMI IHLET... ÉLTET!
In memoriam Terényi Ede

Betekintés az erdélyi zeneszerzők énekkarra komponált műveinek kiadványaiba. Történeti és elemzői látkép.

Az erdélyi magyar kóruskultúra a Romániai Magyar Dalosszövetség védnöksége alatt.

Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2023, ISBN 978-606-739-235-7

CSÁKÁNY CSILLA

BETEKINTÉS AZ ERDÉLYI ZENESZERZŐK ÉNEKKARRA KOMPONÁLT MŰVEINEK KIADVÁNYAIBA. SZÁZÉVES TÖRTÉNETI ÉS ELEMZŐI LÁTKÉP

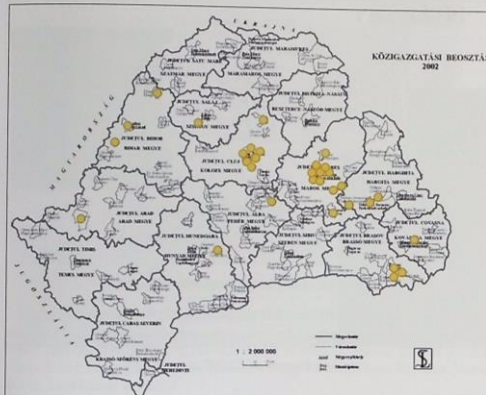
A több mint egy évszázados múlttal rendelkező erdélyi kórusmozgalmunk tetterő szereplője és formálója valamennyi magyarlakta hazai régió kulturális életének. Az énekkari kultúra az erdélyi magyarság hagyományainak megőrzésében és közösségi létének megerősítésében meghatározó szerepet töltött be – és tőlt be mind a ma napig. A Dalosszövetség évtordulójának apropóján újból feltesszük a kérdést: miként tud megmaradni, továbbélni, eredményes jövőt építeni az Erdélyben élő és alkotó zénstársadalom a szakmai hullámhüvelyek és hullámvölgyek egymásutánjában, a megszorítások és a folyamatos, kényszerű újakezdési kísérletek közepette? Az elmúlt több mint száz esztendő tapasztalatai, tanulságai azt mutatják, hogy az énekkari tevékenységek fontos megtartó erőnek bizonyultak mind a helyi közösségek, mind pedig a hazai összmagyarság számára, ezenfelül pedig ösztönzőleg hatottak az erdélyi zeneszerzők alkotói munkásságára is. Öröndetes látni, hogy a száz esztendő alatt még ha nem is mindvégig kiegyensúlyozott ütemben, de erdélyi énekkari zeneirodalom született/íródott/komponálódott; a szakma szűkebb-tágabb körében ezek a művek ismertek voltak és többé-kevésbé repertoárra is kerültek. Beszédés László Ferenc gondolata, mely a Búzás Pál által szerkesztett *Kalotaszegi népdalfeldolgozások* című gyűjtemény bevezetőjében olvasható: „vannak alkotások, melyeket a magány sugall melyekben az alkotó maga legbensőbb énjét tárja a zene iránt fogékony világ elé. A lit megjelenő művek nem ilyenek. Ezeket – ellenkezőleg – az alkotók népszerűtete közösségi elkötelezettsége sugallta”.¹

A közösségi énekítés hagyománya erdélyi zenei életünk azon vonulatát képezi mely csak a legviszontagságosabb időkben szakadt félbe, és pusztán ideig-óráig, anélkül azonban, hogy elveszítette volna az újakezdés reményét. Minderre a tömbmagyarságnak otthon adó Székelyföldön viszonylag kedvezőbb feltételek kínálkoztak mint a szórványban, és leginkább a kommunista kultúrpolitika által jobban tolerált népdalgyökerű repertoár szorgalmazása jelentette az énekkari kultúra túlélésének közeget és zálogát.

¹ László Ferenc: *Előszó a kalotaszegi népdalfeldolgozásokhoz*, in: *Kalotaszegi füzetek*, 1993/11. 3.

BETEKINTÉS AZ ERDÉLYI ZENESZERZŐK ÉNEKKARRA KOMPONÁLT MŰVEINEK...

A születési helyek természetesen nem mindig jelöli zeneszerzőink tényleges tevékenysége helyszínét is, említsük példaként Fejér Kálmánt, aki a Kovászna megyei Futásfalván született, ám Szatmár megyében lett zenei otthonra. Vagy a brassói születésű Vermes Pétert, aki Kolozsváron folytatott kimagasló szakmai (alkotói, pedagógiai) tevékenységet, mielőtt Németországba költözött volna. Ennek ellenére érdekes, hogy ez a születési térkép mégis hozzávetőlegesen helyesen illusztrálja a fontosabb központokat, ami az elmúlt száz esztendő énekkari kultúráját illeti – de ez egyelőre egy bizonyításra váró feltezés.

4. Erdélyi kórusmozgalmában tevékeny szerepet betöltő zeneszerzők születési helyei

Az első világháború előtt az EMKE által kiadott *Daloknyelvet* szolgáltatták a repertoáryagot azon kórusok számára, amelyek az 1867-ben Aradon alapított Daláregylethez tartoztak, egyesület, mely majd 1921-ben Brassóban vette fel a ma használatos nevet. A kiadvány előszavában a következők olvashatók: „A dal a szív nyelve. A dallal jár az érzés: az Isten, haza és király tisztelete és szeretete. A történelem minden nagy eseménye a dallal járt kapcsolatban. Az E. M. K. E. a nemzeti érzület

AZ ERDÉLYI MAGYAR KÓRUSKULTÚRA
A ROMÁNIAI MAGYAR DALOSSZÖVETSÉG
VÉDNÖKSÉGE ALATT

CENTENÁRIUMI KÖTET

Szerkesztette
CSÁKÁNY CSILLA

Kolozsvár, 2023

AZ
ERDÉLYI MAGYAR
KÓRUSKULTÚRA
A ROMÁNIAI MAGYAR
DALOSSZÖVETSÉG
VÉDNÖKSÉGE ALATT

1. *The Melody Of The Text And The Text Of The Melody. Weöres – Kodály Analogies.* In: *Studia UBB Musica*, 2023/6 (p. 37-56), 2023.
2. *Encouraging Guidelines in Neuromusicological Research Regarding Classical Music's Usage in Sonic Therapy - When Science Becomes Magic,* In: *Studia UBB Musica*, 2022/1 (p. 21-35), 2022.
3. *An Overview of Sir Georg Solti's Life Path Emphasizing His Views on Early 20th Century Music. A Conductor's Perspective on Classical Modernists,* In: *Studia UBB Musica*, 2017/2 (p. 73-86), 2017.

STUDIA MUSICA - Issue no. 1 / 2022

Article: **ENCOURAGING GUIDELINES IN NEUROMUSICOLOGICAL RESEARCH REGARDING CLASSICAL MUSIC'S USAGE IN SONIC THERAPY - WHEN SCIENCE BECOMES MAGIC.**

Authors: CSILLA CSÁKÁNY.

Abstract:
DOI: 10.24193/subbmusica.2022.1.02

Published Online: 2022-06-30
Published Print: 2022-06-30
pp. 21-35

VIEW PDF

FULL PDF

Abstract. In systematic musicology as a branch of music psychology we found an intriguing orientation called cognitive neuroscience of music, or neuromusicology. It studies the function of the brain in music processing, the way music perception and production manifests in brain. Compared to other analytical models of music cognition, the mapping of the brain's functioning serves to examine the outcome of music rather than its process, and as the music therapy methods discussed reflect, most approaches follow this ontological direction. As recent scientific researches shows, the brain mapping technique differentiates moment of listening, playing classical music or improvising. In the light of the research findings, our main focus was to get to know and understand how our musical brains functions during classical music audition so we could argue from a scientific approach not only the existing therapeutic methods used in music therapy, but the perception of classical music in the present. In the master class "Dialogue of the Arts", we explore with our students in all grades the possible links between music and other artistic and scientific disciplines. One of the most exciting aspects of this is music and brain research, an incredibly fast-developing field whose results could reinforce the place and role of classical music in contemporary society, reinforcing existing broad-based promotion of classical music education (Kodály, El sistema etc.)

Key words: music cognition, neuromusicology, sonic therapy, classical music, models of therapy.

STUDIA MUSICA - Issue no. 2 / 2017

Article: **AN OVERVIEW OF SIR GEORG SOLTI'S LIFE PATH EMPHASIZING ON EARLY 20th CENTURY MUSIC - A CONDUCTOR'S PERSPECTIVE ON CLASSICAL MODERNISTS.**

Authors: CSILLA CSÁKÁNY.

Abstract:
DOI: 10.24193/subbmusica.2017.2.05

Published Online: 2017-12-20
Published Print: 2017-12-30
pp. 73-86

FULL PDF

ABSTRACT: Our thought on early 20th century music is mainly influenced by judgements uttered by composers. They unwittingly guide our stylistic and aesthetic taste, leaving us with either agree or disagree with their opinions regarding the milestones of this period. We follow the preferences of interpreters. They seem to present distinct value judgements on this much discussed era of modernism. In this essay we will try to present a general period based on the memoirs of a great conductor, Sir Georg Solti. Although Solti representative of the "classical" eras of music history, he also had an important and concerning modern achievements. He participated in a continuous dialogue with notes of modern music, such as T. W. Adorno, and he repeatedly expressed the importance of contemporary works.

Keywords: Sir Georg Solti, early 20th Century Music, milestones of composition, inter

STUDIA MUSICA - Ediția nr.1 din 2023

Articol: **THE MELODY OF THE TEXT AND THE TEXT OF THE MELODY. WEÖRES – KODÁLY ANALOGIES.**

Autori: CSILLA CSÁKÁNY.

Rezumat:
DOI: 10.24193/ subbmusica.2023.1.03

Published Online: 2023-06-30
Published Print: 2023-06-30
pp. 37-56

VIEW PDF

FULL PDF

Abstract: Sándor Weöres was a significant experimental artist in Hungarian poetry, who often perceived the tonal elements of the Hungarian language as melodies. The musicality of his texts, the rhythmic play of his words finds artistic form in his verses. Zoltán Kodály followed the poet's poems with 4 4 and literary theory and Sándor Weöres's affinity for music encouraged a creative-artistic dialogue between the two, which provided the space for a number of masterpieces for both children and adult audience. In our paper, we will look for language-music (text-melody) analogies in Kodály's works composed to Weöres' poems.

Key words: Analogical thinking, text and melody, vocal compositions, Sándor Weöres, Zoltán Kodály

Közösségben megélt értéktudat

Là ci darem la mano Mozart Don Giovanni-jából, Una voce poco fa Rossini Seviliai barbélyából, Mint száműzött, ki vándorol Erkel Bánk bányából, Vesti la Giubba Leoncavallo Bajazókjából, Un bel di, vedremo Puccini Pílilangóissaszönyvből – íme néhány cím, amelyek szövegét olvasva, pillanatok töredéke alatt meg is szólal bennünk a zene: a szótagok, szavak, deklamált sorok zenei hangokba kódolt dallamüzene. Egyetemes és nemzeti értékű kincsek, amelyek belső hangunkkal ötvözve válnak kitörhetetlen zenei élményekké. Emlék- és érzéstöredékeinkből felépült egyéni „hangterek”: kulturális tudatunk biztonság-hajlékai az örvénylő mindennapokban.

A Kolozsvári Magyar Operában otthonra lelnek Mozart, Weber, Verdi, Erkel, Delibes, Donizetti, Leoncavallo, Bizet, Saint-Saëns, Puccini, Bartók, Kodály, Sztravinszkij, Debussy, Ravel, Kacsóh, Prokofjev, Lehár, Abraham, Szirmai, Kálmán, Orbán, Selmeczi, Venczel, Tóth, Gyöngyösi zeneszínhapi alkotásai. Az intézmény ugyanakkor szellemi otthon teremt az erdélyi magyarság számára. Előadásaival megszólít bennünket, zenei műveltségünk állandó alakító-

ja. Az opera műfaja önmagában egy folyamatos változás: történelmi, stilisztikai-esztétikai kontextustól függő átalakulás, de mindig a hagyományos műfajelemek megőrzésével. A mindenkori művészetet egyik legmagasabb formájára, mely az innováció és tradíció rugalmas összjátékában keresi erejét. És talán a Kolozsvári Magyar Opera ereje is éppen ebben a felismerésben rejlik. Úgy újul meg, hogy a hagyományra épít.

Úgy játszik Bartókot, Debussyt, hogy Rossinit „gyakorol”, úgy szól Puccini hangján, hogy Mozartot „dúdol”, úgy teremti meg a kortárs művek hangulatát, hogy a történelmi múlt zenei képeit festi elénk.

A zenei élmény teljessége érdekében pedig kiváló előadókra bízott színhapot, akiket színvonalas zenekar kísér, mindezt igényes alkotói és szervezői csapatunkban.

Jelenet Gioacchino Rossini Seviliai barbélyából, 2022

Andor Csaba W. A. Mozart Don Giovanni című szerepében, 2016

A Kolozsvári Magyar Opera évadokra szerkesztett repertoárterve a közönség izlését és érdeklődését is figyelembe veszi, ennél fogva műsorkoncepciója a zenés színhapi műfajok sokszínűségére épít. Az opera mellett balett-, operett-, musical-, gyermek-, családi előadásokkal is szól közönségéhez. A ház jövőjének biztosítása érdekében az elmúlt években pedig egyre nagyobb hangsúlyt fektet népszerűsítő előadások, alkotások, előadókat bevonó nyilvános beszélgetések, közönségtalálkozók, nevelői célzatú programok megszervezésére, annak érdekében, hogy eljuttassa a műfaj szépségeit és vonzerejét a lehető leghatékonyabban közönségnek.

A Kolozsvári Magyar Opera történelmi helyzetéből adódó sajátossága, hogy a zenei élmények által biztosítani tudja a nemzeti identitás érzelmi megélésének lehetőségét. Közösségben megélt nemzeti értékeink varázsát, az erdélyi és az ősszmagyar hagyomány és kultúra zenei paradigmáit, olyan kiváltság, amely bizonyára fokozza egyrészt az intézmény emberi és szakmai elhivatottságát, ugyanakkor széles körű közönsége – közönsége – feltétel nélküli odaadását.

Dr. Csákány Csilla
muzikológus

A MI OPERÁNK

75 ÉVES A KOLozSVÁRI
ÁLLAMI MAGYAR OPERA

Előszó

Előszó

A klasszikus zene területén belül az opera műfaja hihetetlenül összetett élményt biztosít hallgatójának, melyben az auditív sik kettős összhangján, zene és szöveg egységén túlmenően a vizualitás is kiemelkedően fontos szerephez jut. Rengeteg összetevő harmonikus együttműködése kell ahhoz, hogy az opera betölthesse hívatását, ami nem más, mint hatni az emberi lélekre, tudatra. Merthogy – amint a könyvből is kiderül – az opera szenvedély, csupa érzelem, lelkek, sorsok portréja az önismeret útján.

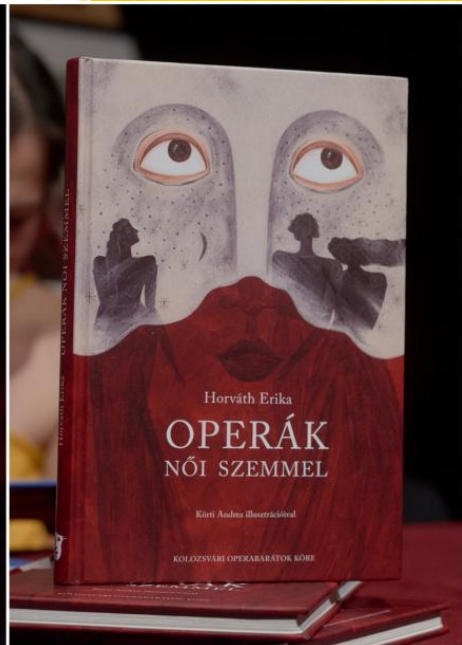
Ahhoz, hogy az előadott műnek, interpretációnak közönsége legyen, hitelesnek kell lennie. Ez a könyvekre ugyanúgy érvényes. A kötet írója, Horváth Erika eredeti és fölöttebb autentikus gondolatokat fogalmaz meg olvasmányos, mindenki számára érthető módon. A kötet mindenféle elméleti kategóriába való beskatulyázódástól elhatárolódik: karakterportrék sorozatának kíván megmaradni. Azt vallja, hogy szubjektív női szemszögből ragadja meg azt, amit ő, a szerző az operákba beleérez. Sorsokról ír. Sorsukat taszító, sorsukat alakítani kívánó és sorsukat elszennvedő karakterekről. Soraiban az operák szereplői selyemhálóként rezzenés-portrékká válnak.

A kötetnek – amellet, hogy hozzájárul a kortárs művelődéstörténetünk érzékszertétikájához – kiemelten fontos és sajátos érdeme, hogy a publikum, a befogadó irányába fordítja tekintetét. A kötet szerzője aktív hegedűművészként értő és érző füllel hallgatja, majd szavakkal hallatja a zenét. Belülről ismeri a műveket, és feltárja, kitarja őket olvasói előtt. Kétszeresen szolgálja Közönségét: előbb előadóként, majd zenei prózairoként. Nem áll tőle távol a spiritualitás, az ezoterikus pszichológia, a holisztikus gondolkodásmód. Egy-egy műről, karakterről megfogalmazott véleménye is ebben a szellemben fogan.

A kötet sajátos műismertető jelleggel bír. Az opera cselekménye, az alkotás története a szereplőkarakterek és sorsuk bemutatásán keresztül villan fel. A kötet címére reflektálva hangsúlyosá válik az a felismerés, hogy operárodalmunk tetemes hányada emberi sorsok látletele ugyan, de mégsem nő, hanem férfiszemmel. Hiszen mind a zenemű alapját szolgáló drámák írói, mind a librettisták, mind a zeneszerzők – az itt

bemutatott művek esetében – egytől egyig férfiak voltak. Férfiak látnak férfi- és női sorsokat. De mégis hányadán állunk ezzel? Tudjuk, hogy a zenetörténet bővelkedik erős női képekben. Bartók Béla leveleiből például egy igen szeretetteljes, ugyanakkor nagyon erős édesanya képe rajzolódik ki. Lisztnél, Chopinnél, Schumannnál a házastárs női ideálja szintén karakteres, markáns. A kezünkben lévő kötet tehát férfiak által alkotott operák női lélekkel való „beleérező” olvasata. Nagyon sok árnyalata van ennek a nézetnek, viszont egy dolog bizonyos: a zene önmagában intenzív kommunikációs folyamat, melyből rengeteget tanulhat kölcsönös empátiáról, érzésekről nő, férfi egyaránt.

Csákány Csilla

Előszó

Liszt Ferenc életútja

„Mielőttetlenül magas és sovány figura, sápadt arc tengerzöld szemekkel, aszárkának, mintha lángoló hullámok volnának... Járása kissé határozatlan, mintha is járna, hanem síklana, megjelenése szokatlan, nyugtalan, olyan, mint egy kísértet, visszarem kék és homály világába” – írja Liszt Ferencről, első találkozásuk után, grófnő. Egyik fiatal tanítványa negyven évvel később a következőképpen jellemzi: „A zeneszerző számos lényeges tulajdonságát ragadja meg a két lény. Először a szíve előtt összehúzó szeméremlyeget, jellegzetes – öndifflamációkat elrejtő – három szövedékű és a fent leírtakkal, azaz a meggörgetés, hogy talán nem véletlenül volt L. wive Assis Szent Ferenc, a Jászt Margit és Mezőszó arcán...”

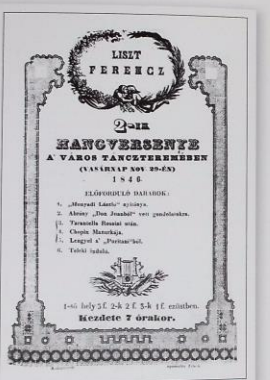
Liszt Ferenc 1811. október 22-én született a Soproni megyei Dobóújváron (ma Raedna). Liszt Ádám, Esterházy Miklós herceg szolgálatában álló tisztviselő, édesanyja, származása Anna Maria Lager, Liszt Ádám hamarosan felismerve fia zenei tehetségét, bennevezte zongorista tanítvánnyá. Ferenc nyolcéves korában kezdte komponálni, és 10. között be első nyilvános fellépésén.

1822 tavasszal a Liszt család Bécsbe költözött, ahol Ferenc Carl Czernyvel folyt. zást, Antonmo Salernivel pedig, a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott. Második hangversenyét 1823. Beethoven „Jelenőző” homlokosságának jellegű koncertje 1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott. Második hangversenyét 1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

mindennél inkább egy régi-módi varázslóra emlékeztetett...

hangversenykörútjait követve. Mancheszterben előadta „A Grand Overture”-t, a című egyfelvonásos operájának előjátékát. Ez az előjáték a Párisi Operában bemutatott, csak egy sikert.

1827 előtt öt műve közül szerepeltek bravúrvarianciók, rondók és számos operák. 1827 előtt öt műve közül szerepeltek bravúrvarianciók, rondók és számos operák. 1827 előtt öt műve közül szerepeltek bravúrvarianciók, rondók és számos operák.

Liszt Ferenc második kolozsvári hangversenyének plakátja (1846)
Affisa celui de-al doilea concert al lui Franz Liszt la Cluj (1846)

poétiques et religieuses - a De profundis zongorára és zenekarra, a kétzongorás koncertokra (Liszt Ferenc)

1823-ban a Liszt család Párizsban telepedett le. Ferenc itt találkozott a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823-ban a Liszt család Párizsban telepedett le. Ferenc itt találkozott a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

1823. februárjában a bécsi udvar akkori zeneigazgatójával, zeneszerzővel folytatott koncertje 1822. decemberében nagy sikert aratott.

Szervező: KOLOZSVÁRI MAGYAR OPERA MEGHATÁRÁ CLUJ

www.liszt200.ro

LISZT200

1811-2011

www.liszt200.ro

Nemzetközi zongoristája – Liszt pedig az egyetlen.

LISZT Fesztivál

2011. október 6-27.

Festival International LISZT

6-27 octombrie 2011